

Vakvezetőkutyák – születéstől a nyugdíjazásig

BORZA BARBARA ENIKŐ¹, GOMBÁS JUDIT², PAJOR EMESE²

borzabarbara@gmail.com

gombas.judit@barczi.elte.hu

pajor.emese@barczi.elte.hu

ABSZTRAKT

Háttér és célok: Cikkünkben a tájékozódás- és közlekedéstanítás egy speciális területét, a vakvezetőkutyával való közlekedéshez kapcsolódó vakvezetőkutya-kiképzést mutatjuk be, ismertetve a nemzetközi és hazai történetét is. A téma feldolgozását nagyban nehezítette, hogy a vakvezetőkutya közlekedéssel kapcsolatosan kevés magyar nyelvű szakirodalom található, így írásunk fontos célja a szakirodalom bővítése is.

Módszer: A vakvezetőkutya-kiképzés nemzetközi hátterét a témakörben publikált tudományos cikkek mellett elsősorban az International Guide Dog Federation online elérhető anyagait és történeti összefoglalóit követve mutatjuk be. A hazai kiképzés ismertetésére a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége Vakvezetőkutya-kiképző Központ és a Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület szakanyagait használjuk.

Eredmények: A szakirodalom alátámasztja, hogy a vakvezetőkutya-kiképzés egy empirikus kutatásokra támaszkodó, dinamikusan fejlődő terület, melynek szabályozása törvényi szinten is megtörtént. A magyar vakvezetőkutya-kiképzés hazai és nemzetközi tapasztalatokra épülve alakult ki. Napjainkban a hazai kiképzés módszertana és maga a szolgáltatás is nemzetközi viszonylatban is elismert.

Következtetések: A vakvezetőkutya-kiképzés magasszintű műveléséhez a megfelelő szakmai háttérrel és törvényi szabályozáson túl elengedhetetlen a teamwork. Mivel a központok nem képesek a valódi igényeknek megfelelő számú kutyát kiképezni, ezért nagyon fontos lenne, hogy – folyamatos anyagi háttér biztosításával – a szolgáltatás kibővítése megtörténjen.

Kulcsszavak: vakvezetőkutya, vakság, látássérülés, vakvezetőkutya-kiképzés

DOI: [10.52092/gvosze.2023.2.4](https://doi.org/10.52092/gvosze.2023.2.4)

BEVEZETÉS

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2022-es adatai alapján 2,2 milliárd látássérült ember él a Földön. Megelőzéssel és megfelelő ellátással az esetszámot a felére lehetne szorítani (WHO, 2022). Világviszonylatban a vak személyek száma 43 millióra tehető (IAPB, 2020). Magyarországon a 2011. évi népszámlálás adatai szerint 85 846 látássérült, ezen belül 9154 vak személy él (KSH, 2014). A látássérült személyek (re)habilitációja során a mindennapos tevékenységek, valamint a tájékozódás és közlekedés tanítása egyaránt fontos feladat. Magyarországon egyre gyakrabban találkozunk a mindennapok során különböző segítőkutyaikkal, melyeknek fontos szerepük van a rehabilitációs és rehabilitációs folyamatokban. A segítőkutya kiképzésének, vizsgáztatásának és

alkalmazhatóságának szabályairól szóló 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet 2. § (1) egyértelműen meghatározza a segítőkutyák típusait kiképzésük és alkalmazhatóságuk alapján:

- „a vakvezetőkutyát a látássérült személy vezetésére,
- a mozgáskorlátozott személyt segítő kutyát a mozgáskorlátozott személyt mindennapi tevékenységeinek ellátásában segítő feladatokra,
- a hangot jelző kutyát a hallássérült személy számára veszélyt vagy más fontos információt jelentő hangok jelzésére,
- a rohamjelző kutyát epilepsziával élő vagy más krónikus, rohamszerű állapotoktól veszélyeztetett személy számára, a roham során segítséget nyújtó feladatokra,
- a személyi segítő kutyát a fogyatékos személyt önálló életvitelében segítő feladatokra képezték ki,
- a terápiás kutyát a gyógypedagógiai, a szociális szolgáltatások területén pedagógiai, pszichológiai, pszichiátriai, konduktív pedagógiai rehabilitációs vagy rehabilitációs folyamatokban alkalmazzák.” (2. § (1)).

A jogszabályi meghatározások és a végzett tevékenységek alapján két csoportba sorolhatjuk ezeket a speciálisan képzett kutyákat: 1) a *segítőkutyák* a fogyatékos vagy krónikus betegséggel élő személyek mindennapjait segítik, míg 2) a *terápiás kutyákat* különböző rehabilitációs vagy rehabilitációs folyamatokban alkalmazzák. Az első csoportba tartozó kutyák és gazdájuk között közvetlen kapcsolat van, míg a terápiás kutyák esetében terápiás team (kutya – felvezető – gyógypedagógus/pszichológus/pszichiáter/konduktor) segítségével kapcsolódik a kutya a rehabilitációs, rehabilitációs folyamatban résztvevő személlyel, személyekkel (Loványi, 2020). Utóbbi esetben nagyon fontos a felvezető és a szakember együttműködése a terápia sikerének érdekében. A felvezető ismeri az állat terhelhetőségét, képességeit, ő irányítja a kutyát a foglalkozás ideje alatt, míg a szakember a foglalkozás résztvevőinek ismeretében meghatározza a fejlesztés céljait és feladatait.

A vakvezetőkutya világszerte sok vak, vagy súlyos fokban látássérült személy mindennapi segítőtársa. A vakvezetőkutyával való közlekedés növeli a vak vagy látássérült gazda önbizalmát, magabiztosságát és megkönnyíti mindennapi boldogulását (Lloyd, Budge, La Grow és Stafford, 2021), illetve hozzájárul kellő számú társas érintkezés meglétéhez (Glenk, Příbylová, Stetina, Demirel és Weissenbacher, 2019). Írásunkban a vakvezetőkutyák nemzetközi és hazai történetét tekintjük röviden át. Ugyanakkor fontosnak tartjuk azt hangsúlyozni, hogy a hosszú fehér bottal való közlekedés ismerete feltétele annak, hogy az érintett kutyát kaphasson, továbbá elengedhetlen a vakvezetőkutyával való biztonságos közlekedéshez is (Silverman et al., 2022).

A VAKVEZETŐKUTYA-KIKÉPZÉS RÖVID NEMZETKÖZI TÖRTÉNETE

Egy i. sz. 79-ből fennmaradt pompeii falfestmény és egy 1200-as években készült kínai papírtekerics is bizonyítja, hogy a vak személy és kutyája kapcsolata már az ókorban és a középkorban is ismert volt (IGDF, é.n.). A vakvezetőkutyák modernkori, szisztematikus képzésére először 1780-ban a párizsi Les Quinze-Vingts kórházban tettek kísérletet. Johann Wilhelm Klein, a bécsi Vakok Intézetének igazgatója már 1819-ben, „A vakok oktatásának tankönyvében” (Lehrbuch zum Unterrichte der Blinden) leírja, hogy a vak emberek társadalomba való integrálása rendkívül fontos feladat, melyhez a mobilitásnak – mint problémának – a megoldása a vakvezetőkutyák kiképzésében rejlik. Javaslatára szerint az uszárók és a pásztorkutyák a legalkalmasabbak erre a feladatra (IGDF, é.n.).

Az I. világháborúból hazatérő, a harcok során látásukat elvesztő katonák ellátása, rehabilitációja az országok kormányaira hárult. A német hatóságok úgy gondolták, hogy a vak személyek méltóságának és „hasznosság tudatának” visszaállítása érdekében a veteránokat ismét adófizető polgárokká kell tenni, vagyis a legsúlyosabb fogyatékossg se jelentsen akadályt a munkához való visszatérésben. Azonban a látássérülés olyan mobilitási nehézségeket okozott, mely a vak embereknek egy másik személytől (családtagtól vagy fizetett segítőtől) való állandó függését eredményezte. A háború idején foglalkoztatott munkakutyákkal (hírvivő, mentő- és egészségügyi kutyák) szerzett tapasztalatoknak köszönhetően Németország a vak veteránok számára alanyi jogon biztosított vakvezetőkutyákat, melyek táplálását és orvosi ellátását is támogatta. 1916-ban, a németországi Oldenburg városában nyílt meg a világ első, professzionális vakvezetőkutya-kiképző iskolája, ahol főként német juhász kutyákat képeztek. Első lépésként az engedelmességet, a parancsok végrehajtását tanították meg a kutyáknak, majd ezt követően az utcán lévő akadályok kezelését. Ezután találkozott a kutya és a vak személy, együttes kiképzésük 2-3 hetet vett igénybe. A párosokat – fizikai tulajdonságaik mellett – pszichológiai ismeretek felhasználásával választották ki: magas, fitt ember dinamikus kutyát kapott, ugyanakkor bizonytalan ember magabiztos, ideges személy nyugodt, míg nyugodt személy dinamikus kutyát kapott. Tehát amíg a fizikai tulajdonságok esetében a hasonlóság, addig a pszichológiai jellemzőknél az ellentétek alapján választották ki a kutyák látássérült gazdáit. Az oldenburgi iskola mintájára Németország-szerre további kutyakiképző központok nyíltak (pl. Bonn, Essen és Hamburg városában), amelyek éves szinten mintegy 600 kutyát képeztek ki nem csupán német veteránok, hanem Európa más országaiban élő vak személyek számára (IGDF, é.n.).

A német vakvezetőkutya-mozgalom nemzetközi sikerei nyomán hamarosan nem csak a kontinensen, hanem a tengerentúlon is elkezdődött a segítő kutyák kiképzése, melyek alapját a német modell adta (AzPetVet, 2022). Jelentős különbségek is voltak azonban az egyes országok programjai között. Amíg Németországban kizárólag, Nagy-Britanniában pedig elsősorban a háborúban megvakult katonák juthattak vakvezetőkutyához, addig az Amerikai Egyesült Államokban mindenki számára elérhetővé tették ezt a lehetőséget. Nagy-Britanniában Arthur Pearson 1915-ben alapította meg a St. Dunstan's Institute-ot, ahol megvakult veteránok rehabilitációját végezték. Alapvető stratégiája a vak személyek munkába állítása mellett az önálló közlekedés megtanítása volt. Eleinte a vakvezetőkutyák használatát elutasította, mert úgy vélte, hogy a kutyák csak fokozzák a veteránok depresszióját. Végül 1931-ben mégis kiképezték az első öt személyt vakvezetőkutyákkal. Később saját tenyésztésű kutyák kiképzésére tértek át, majd bevezették a labradorok és a golden retrieverek alkalmazását a rehabilitációban. Ma már világszerte

ez a két legkedveltebb fajta. Az Amerikai Egyesült Államokban Dorothy Eustis 1929-ben nyitotta meg nonprofit iskoláját a vakvezetőkutya-kiképzésére. Míg Németországban az állam finanszírozta a kutya-képzését, addig az Egyesült Államokban ehhez az állam semmilyen módon sem járult hozzá (IGDF, é.n.).

Napjainkban Európa szinte minden országában folyik vakvezetőkutya-kiképzés, de Ausztráliában, Új-Zélandon, Izraelben, Dél-Afrikában, Koreában, Kínában és Japánban is képeznek segítőkutyaikat a vak és súlyos fokban látássérült személyek számára (Baár, 2013). Igen kevés adatot találni azzal kapcsolatban, hogy vajon világszerte milyen arányban közlekednek látássérült személyek vakvezetőkutyával. Az International Guide Dog Federation (IGDF) a vakvezetőkutya-képző szervezeteket tömörítő világszervezet, amelynek egyik legfontosabb célja a kutya-képzés standardjainak országhatárokon átívelő egységesítése. 2021. december 31-i adataik szerint az IGDF 35 ország mintegy 97 szervezetét tartotta nyilván tagjainak sorában. E szervezetek mindösszesen 22939 aktuálisan dolgozó kutyát képeztek ki és adták át gazdájuknak. A tagszervezetek túlnyomó részt labrador retrievereket képeztek (IGDF, 2021). Silverman és munkatársai (2022) kutatásukban az Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában vizsgálták egyebek mellett a vakvezetőkutyával való közlekedés aktuális trendjeit. Azt találták, hogy a COVID-19 világjárvány következtében egyre elterjedtebbé vált online munkavégzés, valamint az egyre elérhetőbb áron biztosított autós személyszállítás (pl. Uber) használatának növekvő népszerűsége a látássérült emberek körében a gyaloglás és a tömegközlekedés igénybevételének csökkenését eredményezi. Vakvezetőkutyát azonban csak olyan személy igényelhet, akinek arra bizonyíthatóan szüksége van konkrét útvonalak rendszeres bejárásához, továbbá biztosítani tudja a kutya egészségéhez szükséges rendszeres testmozgást számára. A kutatók kiemelik, hogy a vakvezetőkutya-képzés igénybevételének alakulásához fontos nyomon követni, miként alakulnak a fenti trendek a pandémia sújtotta évektől távolodva (Silverman et al., 2022).

VAKVEZETŐKUTYÁK MAGYARORSZÁGON

Vitéz lovag Rithnovszky János 2018-ban, a Fény Alapítvány filmjében beszélt a hazai vakvezetőkutya-képzésének kezdeteiről. Rithnovszky 1952-ben, 21 évesen, a jugoszláv-magyar határon végzett aknamentesítést. A munkálatok közben szerencsétlen módon a kezében robbant fel egy akna, aminek következtében elveszítette bal karját, mindkét szemére megvakult és a hallása is sérült. Utóbbi a vakság mellett még jobban megnehezítette számára a közlekedést és a tájékozódást, még a saját lakásában is. Még a baleset előtt látott egy „NDK kisfilmet”, melyben vakvezetőkutyaokról és kiképzésükről volt szó. Később, már látássérültként jutott eszébe, hogy neki is egy kutya lenne az igazi megoldás a tájékozódási és közlekedési nehézségeire. Beszerzett egy kölyökkutyát, Amirt, akit utána saját maga kezdett el kiképezni. A kiképzés módszertanát folyamatosan alakította ki Jack London regényeire (értelmes engedelmesség) és saját felismeréseire alapozva. A „*ráneveléses módszer*” alkalmazta, melynek során „a természetben minden felsőbbrendű gerinces a szüleitől tanulja meg azt, hogy mit hogyan kell csinálni, azaz ránevelik a farkas életmódra, a kutya életmódra, a majom életmódra és így tovább” (Fény Alapítvány, 2018, 16 perc 38 mp). Itt ő volt az „anya”, aki mindent megtanított „gyermekének”, a kutyának. Rájött, hogy szeretettel és jutalomfalatokkal többet érhet el, mint bármi mással.

1964-ben már olyan híre volt kutyakiképző módszere sikerének, hogy megbízták egy kombinált vakvezetőkutya-képző tanfolyam szervezésével, melynek az akkori Petőfi Csarnok és az előtte lévő terület szolgált helyszínül, ideiglenes, lebontható akadályrendszerrel. Ennek eredményeként jött létre a Városligeti Tankert. Rithnovszky nevéhez köthető a vízből mentés módszertanának és szabályrendszerének kidolgozása is. 1979-ben a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségéhez (MVGYOSZ) került a vakvezetőkutya-kiképzés és a kutya-hoz juttatás. Ekkor a Városliget ideiglenes tanpályáját lebontották, és a képzés Csepelre költözött (MVGYOSZ, é.n.).

A Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület (MATESZE) nyilvántartása szerint ma Magyarországon a MVGYOSZ Vakvezetőkutya-kiképző Központján kívül 14 szervezet képez vakvezetőkutyákat. Honlapjaik azonban arról tanúskodnak, hogy csupán három szervezet folytat aktívan és nagyobb számban vakvezetőkutya-kiképzést. Ennek valószínűleg az egyik fő oka az, hogy egy speciálisan képzett, a vak személyt segítő kutya kiképzése 4 - 4,5 millió forintba is kerülhet. Az MVGYOSZ Vakvezetőkutya-kiképző Központja fennállása óta több mint 800 vakvezetőkutya kiképzését biztosította (MVGYOSZ, é.n.). A MATESZE honlapja szerint 2022. novemberében 168 aktív, vizsgával rendelkező vakvezetőkutyát tartanak nyilván, melyek kiképzését a MVGYOSZ – Vakvezetőkutya-kiképző Központ (68 eb), a Baráthegyi Vakvezető és Segítő Kutya Iskola Alapítvány (80 eb) és a Hajdúsági Vakvezető- és Segítőkutya Képzésért Alapítvány (20 eb) végezte (MATESZE, 2022).

A hazánkban élő vak emberek és vakvezetőkutyák számát összevetve az látható, hogy ma a legsúlyosabb fokban látássérült személyek csupán 1,8%-a rendelkezik vakvezetőkutyával. A három említett szervezet évente kb. 25 kutya kiképzését tudja biztosítani. Fontos azt is kiemelni, hogy vakvezetőkutyára nem csupán vak, hanem aliglátó személyeknek is szükségük lehet.

A VAKVEZETŐKUTYÁK KIKÉPZÉSE

Hogyan is lesz egy kölyökből képzett, vakvezetőkutya?

A kiképző iskolák ma már saját tenyésztőprogramot működtetnek, saját almokkal dolgoznak. Az így születő kiskutyákat először néhány napon, majd 6 hetesen tesztelik, hogy alkalmasak lesznek-e a vakvezetőkutyáktól elvárt feladatok teljesítésére.

Az első tesztet a kutya 10 napos koráig kell elvégezni, ekkor az aktivitást, hangadást, szopóreflexet, valamint a fájdalomingerre adott reakcióit vizsgálják. A tesztet megelőzően 1,5-2 órára elzárják a kölyköt az anyjától, így a kiskutya éhes lesz a felmérés alatt. A mindössze 2-3 perces teszt során az öröklött tulajdonságok lesznek hangsúlyosak, hiszen alig érte szocializációs hatás a még siket és vak kicsiket. A kölyök aktivitásából következtetni lehet a magabiztosságra, kezdeményezőkézségre, dominanciára, de a gazdától való függési hajlamra is. A kutya hangadása, annak mennyisége és minősége alapján a magabiztosságra és az irányítási hajlamra vonatkozó megállapítások tehetők. A szopóreflex a későbbi motiválhatóságra és az apportkézségre mutat rá, míg a fájdalomingerre adott reakció mértéke a kutya érzékenységéről és a traumák feldolgozásának idejéről ad információt. A 6 hetes teszt már a kölyök személyiségét és az addigi szocializációját is megmutatja. A 15 perces felmérést ismeretlen helyiségben, ismeretlen személy végzi el. A több részfeladatból (pl.: idegen személy üdvözlése, követése, apport idegen tárggyal, problémamegoldás, hirtelen zajra adott reakció, önvédelmi viselkedés stb.) álló teszt alapján határozhatók meg azok a kutyában rejlő tulajdonságok és lehetőségek, amelyek fontos információt nyújtanak a kölyök korai

nevelése és fejlesztése szempontjából (Belényi, 2016). Lényegében ezen a teszten dől el, hogy egy kutya alkalmas-e vakvezetőkutyának.

Az almokból 8 hetesen önkéntes nevelő gazdákhöz kerülnek a kutyák. A szervezetek szakmai felügyelete mellett az ideiglenes gazdik feladata inerg gazdag környezetben történő nevelésük és szocializációjuk biztosítása. Fokozatosan megszokják az utcai zajokat, a tömegközlekedési eszközöket, más állatokat és az embereket, illetve ekkor sajátítják el az alapvető engedelmisséget, a vezényszavakat (pl.: ül, áll, fekszik, marad) (MVGYOSZ, é.n.).

Az 1 évet betöltött kutyák visszakerülnek az iskolába, ahol megkezdődik a kiképzésük, mely kutyától függően 6-8 hónapot vehet igénybe. Az első hónapokban az engedelmisségi vizsgára készülnek fel, melynek során olyan feladatokat kell a kutyának teljesítenie, mint a pórázon vezetés, a teshelyzetek kontrollálhatósága, a helyben maradás, a szabadon sétáltathatóság és a behívhatóság, ismerős emberrel szembeni reakció. A feladatokat különböző forgalmú helyszíneken kell a kutyának teljesítenie. Ezen a vizsgán a Vizsgázót – aki legtöbb esetben a kutya kiképzője – lefedett szemmel, látó vezető technikával vezetik. Eredményes engedelmisségi vizsga után kezdődhet meg a tényleges vakvezetőkutya-képzés. A képzésnek ebben a szakaszában az utcán való közlekedést és az akadályok jelzését tanulják meg a kutyák. A járdán folyamatos haladást biztosítanak a vak személynek a hám enyhe húzásával, különböző irányokba fordulnak, a járdaszegélyeket és a szintkülönbségeket megállással jelzik, az akadályokat kikerülik, objektumokat keresnek meg (pl. ajtó, lépcső). Van olyan szervezet, amelynél lehetőség van tanpályán begyakorolni ezeket a feladatokat, és csak utána mennek ki a kutyával az utcára. Ahol erre nincs lehetőség, ott kis forgalmú helyeken gyakorolnak először. Amikor a kiképző úgy ítéli meg, hogy a kutya készen áll a vizsgára, először ő maga végzi el a vizsgafeladatokat a kutyával, lefedett szemmel. Ha ő biztonságosan tud a kutyával közlekedni, csak akkor kerülhet sor az átadó tanfolyamra, melynek során a vak személy megismerkedik leendő társával, kialakul a kötődés. Megismertetik a gazdát a jogi előírásokkal (hova mehet be a kutya, melyek a kötelező felszerelés részei, milyen igazolványokkal kell rendelkezni stb.), gondozási feladatokkal és sajátosságokkal. A közös közlekedés tanulása egyes párosok esetében több hónap is lehet (MVGYOSZ, é.n.). A párosok kialakításakor fontos, hogy a kutyához válasszanak gazdát és nem fordítva, vagyis a beérkezett igények alapján döntenek el, hogy melyik kutyához melyik látássérült személy lesz a legmegfelelőbb gazdi (MVGYOSZ, é.n.; MiNap Online, 2021). A hosszútávú sikeres együttműködést meghatározza mind a kutya fizikumja, viselkedése és temperamentuma, mind a gazda egészségi és mentális állapota és elvárásai, tehát a kutya és gazda körültekintő „illesztése” meghatározó (Lloyd, Budge & Stafford, 2021). A közlekedésbiztonsági vizsga alkalmával az utcán, ismerős útvonalon kell önállóan közlekedni. Előzetesen 3 vizsgaútvonalat választ ki a vizsgázó és a kiképző, melyek közül egyet sorsolnak a vizsgázó számára. Ezek az útvonalak kb. 40 percesek, gyaloglást és tömegközlekedést is tartalmaznak. A vizsga alatt a járókelőktől és a vizsgabizottság elnökétől kérhet a vizsgázó személy szóbeli segítséget. A 24 pontos közlekedésbiztonsági elemek közül 10 kötelező része a vizsgának. Ezek a járda fellépő jelzése; járda vége, lelépő jelzése; úttesten való átkelés; távtartás oldalakadályoktól; alacsony akadályok leküzdése; mozgó járművekkel szembeni viselkedés; emberek közötti viselkedés, kikerülésük; ajtó megtalálása, jelzése (be- és kifelé is), ajtón áthaladás; a kutya általános magatartása, magabiztossága; váratlan helyzetek megoldása (MATESZE, é.n.).

A kiképző szervezetek munkája azonban nem ér véget a vizsga után. Utógondozás keretében továbbra is felügyelik és segítik a párosokat, például egy új útvonal megtanulásakor.

A vakvezetőkutya hosszú éveken át hű társa gazdájának. Mint minden munkakutya, a vakvezető is nyugdíjba vonul, amikor már nehezebbé esik a munka, idősebb, fáradékonyabb lesz. Nagyon fontos, hogy a vak személy, ha szeretne újabb kutyát, mihamarabb kutyához juthasson. Az éveken át kutyával közlekedő személy számára ugyanis ez a közlekedés leginkább megszokott módja, ami a legnagyobb biztonságot és önállóságot garantálja számára. Vakvezetőkutya hiányában csökkenhet a mindennapjaiban a társas érintkezések száma, bizonytalanná válhat, ami hosszú távon akár az

életminősége romlásához is vezethet (Lloyd et al., 2021). Kutyája nyugdíjazását követően általában fiatalabb segítőt kap a látássérült személy, az addigi társnak, segítőnek pedig szeretetben, gondoskodásban bővelkedő új otthont keresnek, amennyiben korábbi gazdája vagy családja nem tud róla a továbbiakban gondoskodni. Ebben az esetben egy újabb családnál töltheti el nyugdíjas éveit. Sajnos előfordul olyan eset is, amikor a kutya vak társa meghal, de az állat még fiatal, jó erőben van, aktív és van esély arra, hogy egy másik látássérült személy segítője legyen. Ilyenkor egy rövid időszakra visszakerül a kutya a kiképző szervezethez, míg meg nem találják a számára megfelelő gazdát. Ezt követi az új páros átadó tanfolyama, melynek végén közlekedésbiztonsági vizsgát kell tenniük.

A sikeres vizsgát követően a vakvezetőkutya és gazdája hazatérhet, és biztonsággal mozoghat az utcán. A vakvezetőkutya és a vak személy biztonságos közlekedésének záloga az együttműködés, melynek során a kutya a látássérült ember „szeme”, de a tájékozódás és az utcai környezetben való eligazodás továbbra is az ember feladata lesz. A kutya soha nem fog magától az úttestre lépni, csak ha gazdája erre utasítja, azonban ehhez előbb a vak személy meg kell győződjön arról, hogy biztonságos az átkelés. Ugyanakkor a kutyának bizonyos helyzetekben, elsősorban veszélyhelyzetekben értelmes engedetlenséget kell mutatnia, azaz felülbírálnia gazdája döntését, annak testi épsége és biztonsága érdekében (MATESZE, é.n.).

ZÁRÓ GONDOLATOK

Kérdés, hogy körülbelül hány vakvezetőkutyára van szükség Magyarországon. Pontosan nem lehet meghatározni, azonban meg lehet becsülni a számot. Az MVGYOSZ adatai szerint minden 100 látássérült személy közül átlagosan ketten nyújtanak be vakvezetőkutya iránti igénylést. Közülük minden második személy alkalmas arra, hogy önállóan tájékozódjon és képes legyen gondját viselni egy vakvezetőkutyának, így körülbelül 440 kutyára lenne szükség (MVGYOSZ, é.n.). Ez sajnos jóval több a jelenleg, évenként kiképzett 25 vakvezetőkutyához képest, s egyben azt is mutatja, hogy jóval többen közlekednek fehér bottal, mint kutyával.

Minden évben április negyedik szerdája a vakvezetőkutyák világnapja. 2021-ben az MVGYOSZ az Európai Vakvezetőkutyás Szövetség tagja lett. A nemzetközi kapcsolat hozzájárul a folyamatos fejlődéshez, a szakmai tevékenységek fejlesztéséhez és tapasztalatok, jó gyakorlatok gyűjtéséhez, mely a látássérült kliensek életminőségének javítását szolgálja (MVGYOSZ, é.n.). Az MVGYOSZ Vakvezetőkutya-kiképző Központja – a többi kiképzőhellyel együtt – folyamatosan informálja a vakvezetőkutya-kiképzéssel kapcsolatosan az érdeklődőket, nyilvános bemutatókat tart, honlapot működtet, mindezt a minél magasabb szintű vakvezetőkutya-kiképzés biztosítása érdekében.

A vakvezetőkutya-kiképzéssel kapcsolatos fontos hír, hogy a 2022. december 20-án közzétett információ szerint az Állatorvostudományi Egyetem térítésmentesen látja el a vakvezetőkutyákat, ezzel a szolgáltatással nagymértékben megkönnyíti a gazdák kutyatartását (Állatorvostudományi Egyetem, 2022).

A vakvezetőkutyák, valamint az őket kiképző szervezetek munkája nélkülözhetetlen a látássérült személyek tájékozódása és közlekedése során. Nagyon fontos lenne, hogy vakvezetőkutyákat országszerte nagyobb számban lehessen képezni. Önkéntes kölyöknevelőként vagy nyugdíjas kutya befogadójaként minden, a feladatra a kiképző központok által alkalmasnak vélt személy hozzájárulhat a vakvezetőkutyák kiképzéséhez, illetve méltó időskori ellátásához.

IRODALOMJEGYZÉK

- 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól. Letöltve: 2022.11.05. URL: <https://net.jogtar.hu/printframe?docid=a0900027.smm&targetdate=&printTitle=27/2009.%20%28XII.%203.%29%20SZMM%20rendelet&referer=https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid%3Da0900027.smm>
- Állatorvostudományi Egyetem (2022). Térítésmentesen látja el az Állatorvostudományi Egyetem a vakvezetőkutyákat. Letöltve: 2022.12.30. URL: https://univet.hu/hu/2022/12/20/teritesmentesen-latja-el-az-allatorvostudomanyi-egyetem-a-vakvezetokutyakat/?fbclid=IwAR2GAMspzR_MPr8G8anAKrPrnLv-x7lxTB6_UQ3hqpybUVDm6HuhNrruzg
- AzPetVet (2022). A history of guide dogs. Letöltve: 2022. 11. 21. URL: <https://www.azpetvet.com/history-of-guide-dogs/>
- Baár, M. (2013). Guide dogs for the blind: a transnational history. Letöltve: 2022.11.05. <https://www.scribd.com/document/157628456/Monika-Baar-EN-Guide-dogs-for-the-blind-a-transnational-history>
- Belényi, B. (2016). *Kiskutya Kihökteszt*. Egy lehetőség, hogy megtudjuk milyen személyiségű kölykök vannak az alomban. Letöltve: 2022.11.07. URL: <https://puppyteszt.wordpress.com/>
- Dénes, G. (2003). *Egy film a vakvezető kutyákról – Kiválasztás, avagy az érzékek láthatatlan birodalma* [film]. DEGA MOZI. Letöltve: 2022.11.14. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=to7Yg5NKS7k&t=6s>
- Fény Alapítvány (2018). *Hogyan lettem vakvezető kutya?* 1. rész: Látni a fényt. Megtekintve: 2022.11.15. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jAiyM1dweyU>
- Glenk, L. M., Příbylová, L., Stetina, B. U., Demirel, S., & Weissenbacher, K. (2019). Perceptions on health benefits of guide dog ownership in an Austrian population of blind people with and without a guide dog. *Animals: An Open Access Journal from MDPI*, 9(7), 428. <https://doi.org/10.3390/ani9070428>
- Háver-Varga, M. (2022). „Egy vakvezető kutya akkor is dolgozik, amikor az összes többi kutya játszik” – Interjú Auth Flóra kutyakiképzővel. *Képmás Magazin*. Letöltve: 2022.11.10. URL: <https://kepmas.hu/hu/-vakvezetokutya-iskola-magyarorszagon-auth-csilla-kutyakikepzo-interju>
- International Guide Dog Federation (é.n.). History of guide dogs. Guide Dogs Through the Ages. Letöltve: 2022. 11. 21. URL: <https://www.igdf.org.uk/guide-dogs/history-of-guide-dogs/>
- International Guide Dog Federation (2021). Facts and figures. Letöltve 2023. 02. 10. URL: <https://www.igdf.org.uk/about-us/facts-and-figures/>
- Központi Statisztikai Hivatal (2014). *2011. évi népszámlálás 11. Fogyatékosággal élők*. Letöltve: 2022.12.30. URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_11_2011.pdf
- Lloyd, J., Budge, C., La Grow, S., & Stafford, K. (2021). The end of the partnership with a guide dog: Emotional responses, effects on quality of life and relationships with subsequent dogs. *Frontiers in Veterinary Science*, 8, 543463. <https://doi.org/10.3389/fvets.2021.543463>
- Lloyd, J., Budge, C., & Stafford, K. (2021). Handlers' expectations and perceived compatibility regarding the partnership with their first guide dogs. *Animals: An Open Access Journal from MDPI*, 11(10), 2765. <https://doi.org/10.3390/ani11102765>
- Loványi, E. (2020). *A segítőkutyák szerepe a társadalmi integrációban – egy emancipatív kutatás eredményei*. Doktori disszertáció. ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar. Letöltve: 2022.11.13. URL: https://ppk.elte.hu/dstore/document/455/Lovanyi_Eszter_disszertacio_VEGLEGES_20200228.pdf
- Magyar Terápiás és Segítőkutyás Szövetség Egyesület (é.n.). A vakvezető kutyák vizsgaszabályzata. Letöltve: 2022.11.06. URL: <https://matesze.hu/documents/document/a-vakvezeto-kutyak-vizsgaszabalyzata-document-202101262001.pdf>

- Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (é. n.). Vakvezető kutya kiképzés. 2022. 11. 22. URL: <https://www.mvgyosz.hu/amit-adunk-hu/latasserulteknek-hu/vakvezetokutya-kepzes/>
- Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége (é. n.). Hogyan lesz egy kölyökből vakvezető kutya? 2022. 11. 22. URL: <https://vakvezetokutya.hu/vakvezetokutya-hu/hogyan-lesz-egy-kolyokbol-vakvezetokutya/>
- MiNap Online (feltöltő) (2021). *Közünk ének – A vakvezetőkutya-kiképző*. Miskolc Televízió. Letöltve: 2022.11.07. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QE0LppZmN9g&t=330s>
- Silverman, A. M., Rhoads, C. R., Bolander, E., Kelly, B. A. (2022). The role of guide dogs in 2022 and beyond: findings from a GDB-AFB partnership. Letöltve: 2023. 02. 10. URL: https://www.guidedogs.com/uploads/files/GDB_AFB_Role_Of_Guide_Dogs_Report_Accessible_FINAL.pdf
- The International Agency for the Prevention of Blindness (IAPB) (2020). Vision Atlas. Letöltve: 2022. 11. 18. URL: <https://www.iapb.org/learn/vision-atlas/>
- World Health Organization (2022). *Blindness and vision impairment*. Letöltve: 2022.11.06. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blindness-and-visual-impairment>

Guide dogs – from birth to retirement

ABSTRACT

Background and aims: This article tackles orientation and mobility with a guide dog, and introduces the process of guide dog training in particular. The international and Hungarian history of the field is also shortly summarized. Since the scientific literature of guide dog training in Hungarian is very limited, this article was written with the goal of increasing the number of resources.

Method: Guide dog training is introduced via related scientific literature. International history is covered primarily based on the webpage of the International Guide Dog Foundation, while the history of guide dog training in Hungary is summarized with the help of online resources of the Hungarian Federation for the Blind and Visually Impaired (MVGYOSZ) and Hungarian Therapy and Assistance Dog Federation Association (MATESZE).

Results: Our research shows that guide dog training is a dynamically developing and scientifically approved field of science, with a strong legislative support. Hungarian guide dog training is rooted in both international and national practices and is internationally acknowledged.

Conclusions: Proper legislative and professional standards may only provide proper guide dog training with teamwork. Training centres may multiply the number of trained dogs only if increasing financial support is at their disposal.

Keywords: guide dog, blindness, visual impairment, guide dog training
